

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องสัมพันธภาพกับวิวัฒนาการกลุ่มของชุมชนเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา ครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาวิวัฒนาการของกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์สัมพันธภาพเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา 2) เพื่อศึกษากระบวนการดำรงอยู่ของกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์สัมพันธภาพเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย เทศบาลตำบลสะบ้าย้อย อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา 3) เพื่อหาแนวทางการพัฒนากลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์สัมพันธภาพเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย เทศบาลตำบลสะบ้าย้อย อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา โดยใช้ข้อมูลในการวิจัย 2 ชนิดคือ ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ การสืบค้นองค์ความรู้ดั้งเดิมของการปลูกสัมพันธภาพจากหนังสือและเอกสารต่างๆ แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา มาจำแนกตามประเด็นที่กำหนดไว้ในความมุ่งหมายของการศึกษาวิจัย ส่วนข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มสมาชิกแปรรูปผลิตภัณฑ์สัมพันธภาพในเขตเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยที่ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์กลุ่มประชากรด้วยตนเอง ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพการรวมกลุ่มในเขตเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย วิวัฒนาการของกิจกรรมแปรรูปสัมพันธภาพ การดำรงอยู่ของกลุ่ม ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินงานและแนวทางการพัฒนากลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์สัมพันธภาพจากนั้นนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ และรายงานผลการวิจัยโดยใช้รูปแบบบรรยายเชิงวิเคราะห์ และได้นำผลการศึกษามาสรุปได้ดังนี้

1. สรุปผลการศึกษาสัมพันธภาพกับวิวัฒนาการกลุ่มของชุมชนอำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษาสัมพันธภาพกับวิวัฒนาการกลุ่มของชุมชนอำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา ออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 สภาพการรวมกลุ่มในเขตเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย

สภาพการรวมกลุ่มในเขตเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย พบว่า มีการรวมกลุ่มที่มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องได้แก่การรวมกลุ่มแบบเครือข่าย โดยเป็นการรวมกลุ่มที่มีความสัมพันธ์ทางเครือข่าย ลักษณะความสัมพันธ์เป็นความสัมพันธ์ทางสังคม หรือเครือข่ายทางสังคมตามที่มีสายสัมพันธ์ของญาติพี่น้องเป็นตัวเชื่อมโยงทำให้มีการเกาะกลุ่มกัน ต่อมาเป็นการรวมกลุ่ม

เฉพาะกิจต่างๆ ซึ่งเกิดขึ้นตามสภาพการณ์และเงื่อนไขต่างๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงนั้น เช่น การรวมกลุ่มทำอาหาร ทำดอกไม้ ในงานบุญหรืองานพิธีการต่าง การรวมกลุ่มตามอาชีพ เป็นต้น การรวมกลุ่มลักษณะนี้จะเกิดขึ้นตามสถานที่ประกอบอาชีพเดียวกันชั่วคราวระยะเวลา และการรวมกลุ่มที่เป็นสถาบันหลักของหมู่บ้าน ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ (กลุ่มสัจจะ) กลุ่มแม่บ้านต่างๆ และชมรมผู้สูงอายุ

ส่วนที่ 2 วิวัฒนาการของกิจกรรมแปรรูปส้มแขก

วิวัฒนาการของกิจกรรมแปรรูปส้มแขก เดิมส้มแขกเป็นต้นไม้ที่เจริญเติบโตอยู่ตามป่าตามเขาในพื้นที่มาก่อน ประชาชนมีการนำผลส้มแขกมาใช้ประโยชน์กันมากขึ้นทั้งด้านอาหารและยาสมุนไพร ต่อมาเมื่อมีประชาชนย้ายเข้ามาอาศัยในพื้นที่เพิ่มขึ้น ได้มีการกระจายของชุมชนเพิ่มขึ้น การปลูกส้มแขกก็เพิ่มขึ้นเป็นการปลูกที่อาศัยวิธีการตามธรรมชาติเป็นหลัก จนกระทั่งต้นส้มแขกเจริญเติบโตออกดอก ออกผลก็มีการเก็บเกี่ยวนำมาใช้ประโยชน์ภายในครัวเรือน รวมถึงการแบ่งปันให้เพื่อนบ้านละแวกใกล้เคียง รวมถึงมีการซื้อ ขายส้มแขกโดยมีพ่อค้าจากภายนอกพื้นที่ เมื่อส้มแขกสามารถสร้างรายได้ให้กับเจ้าของเป็นอย่างมาก จึงได้มีผู้สนใจปลูกส้มแขกกันมากขึ้นมีทั้งการปลูกเป็นพืชเชิงเดี่ยว ปลูกผสมผสานกับไม้ผลชนิดอื่นๆ และปลูกเป็นพืชร่วมในสวนยางพารา พร้อมกับมีการนำวิทยาการจัดการสวนเข้ามาใช้ในการปลูกส้มแขกอย่างเต็มรูปแบบ

เมื่อมีส้มแขกออกสู่ตลาดมากขึ้นส่งผลให้ราคาที่เคยตรกรขายได้มีราคาต่ำลง จึงเกิดการรวมกลุ่มแปรรูปส้มแขกขึ้นมา โดยผลิตภัณฑ์ที่จำหน่าย ได้แก่ ส้มแขกตากแห้ง ส้มแขกผง ส้มแขกกวน ซอสส้มแขก แยมส้มแขก ส้มแขกสามรส ส้มแขกแช่อิ่ม เป็นต้น โดยเป็นการขายส่งให้กับร้านค้าในท้องถิ่นเป็นหลัก รองลงมาขายให้กับพ่อค้าคนกลางที่เข้ามารับซื้อถึงที่ และสุดท้ายเป็นการขายผ่านงานแสดงสินค้าต่างๆ ที่จัดขึ้น ซึ่งจากการดำเนินงานที่ผ่านมาทางกลุ่มได้เจอปัญหาอุปสรรคหลายด้าน ได้แก่ ปัญหาส้มแขกล้นตลาด ปัญหาส้มแขกไม่ติดลูก ปัญหาขาดองค์ความรู้ทางหลักวิชาการและปัญหาถูกพ่อค้าคนกลางกดราคารับซื้อ

ส่วนที่ 3 การดำรงอยู่ของกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ส้มแขกเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย

การดำรงอยู่ของกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ส้มแขก โดยมีมูลเหตุของการจัดตั้งกลุ่มเนื่องจากสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบปัญหาเดียวกันคือ มีส้มแขกล้นตลาดถูกพ่อค้าคนกลางกดราคาทำให้ขายได้ราคาต่ำ จึงมีความคิดร่วมกันว่าจะต้องมีการแปรรูปส้มแขกเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ขึ้นมาเพื่อที่จะเป็นการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น จึงตกลงที่จะจัดตั้งกลุ่มแปรรูปส้มแขกในเขตเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย มีผลิตภัณฑ์แรกที่จำหน่ายคือ น้ำส้มแขก ผลปรากฏว่าสามารถสร้างยอดขายได้เป็นอย่างดี

ดีส่งผลให้กลุ่มมีกำลังใจที่จะดำเนินกิจกรรมกลุ่มต่อไป จากนั้นเมื่อกลุ่มดำเนินกิจกรรมระยะหนึ่งก็มีหน่วยงานต่างๆ ของทางราชการเข้ามาสนับสนุน ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ โดยเฉพาะอาจารย์จากคณะอุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่ถ่ายทอดความรู้ใหม่ๆ เกี่ยวกับการผลิตสินค้า รวมถึงคอยควบคุมกระบวนการผลิตทุกขั้นตอนอย่างใกล้ชิดจนผลิตภัณฑ์ของกลุ่มสามารถผลิตได้อย่างมีคุณภาพจนได้รับเครื่องหมายมาตรฐานต่างๆ หลายองค์กร ได้แก่ มผช. อย. และ GMP เป็นรายแรกของอำเภอสะบ้าย้อย ซึ่งรางวัลเหล่านี้เป็นความภาคภูมิใจของเหล่าสมาชิกทุกคนที่ช่วยลงทุน ลงแรงกันต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคต่างๆ จนกลุ่มแปรรูปส้มแขกพัฒนาอย่างมั่นคง

กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ส้มแขกมีการจัดโครงสร้างองค์กรพร้อมกับการแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติยังคงยึดหยุ่นไปตามสถานการณ์เฉพาะหน้าเป็นสำคัญ มีการช่วยเหลือกันระหว่างฝ่ายอยู่เสมอๆ เนื่องจากสมาชิกมีน้อยไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าจะมีสมาชิกน้อยแต่บรรยากาศในการทำงานก็ดำเนินการอย่างเป็นมิตรภาพ ไม้มีความขัดแย้งกันภายในกลุ่ม สมาชิกทุกคนต่างก็ปฏิบัติตามกฎระเบียบของกลุ่มอย่างเคร่งครัด ส่วนงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มนั้นจัดเป็นปัจจัยสำคัญต่อการลงทุนกลุ่มได้รับงบประมาณจากการลงทุนของสมาชิก ส่วนหนึ่งและจากการกู้เงินสหกรณ์การเกษตร ส่วนงบประมาณก่อสร้างอาคารสถานที่นั้นทางเทศบาลตำบลสะบ้าย้อยเป็นฝ่ายสนับสนุนหลัก

การบริหารการผลิตเริ่มตั้งแต่มีการมอบหมายให้ฝ่ายผลิตการวางแผนการผลิตว่าจะผลิตสินค้าชนิดใด จากนั้นให้ฝ่ายจัดหาวัตถุดิบไปเตรียมวัตถุดิบให้พร้อมต่อการผลิตซึ่งขั้นตอนการจัดเตรียมวัตถุดิบนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยทางกลุ่มจะมีการคัดเลือกเฉพาะวัตถุดิบที่มีคุณภาพปราศจากสิ่งปนเปื้อนต่างๆ เมื่อเข้าสู่กระบวนการผลิตทางกลุ่มจะยึดถือตามหลักวิชาการอย่างเคร่งครัด เริ่มตั้งแต่การก่อสร้างโรงเรือนที่ถูกสุขลักษณะ การเลือกวัสดุเครื่องมือ เครื่องใช้ต่างๆ ที่ปราศจากการปนเปื้อน รวมถึงการผลิตก็มีการควบคุมการผลิตทุกขั้นตอนจนไปสู่ผู้บริโภค และจากการที่กลุ่มมีการควบคุมคุณภาพตลอดกระบวนการผลิตอย่างเคร่งครัดส่งผลให้กลุ่มได้รับการรับรองมาตรฐานหลายรายการ ได้แก่ ได้รับเครื่องหมายมาตรฐานสินค้าชุมชน (มผช.) ได้รับเครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์ขององค์การอาหารและยา (อย.) ได้รับเครื่องหมายมาตรฐาน GMP ของกระทรวงสาธารณสุข และได้รับการคัดสรรสุดยอดผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 4 ดาว

การตลาดของกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ส้มแขก พบว่า ทางกลุ่มได้มีการจัดแบ่งหน้าที่ด้านการตลาดให้มีสมาชิกรับผิดชอบหลักอย่างชัดเจน พร้อมทั้งให้สมาชิกทุกคนปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานขายอีกภาระหนึ่ง โดยภาระหน้าที่หลักของฝ่ายตลาดจะต้องประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับ

รายละเอียดของผลิตภัณฑ์ให้กับผู้สนใจได้รับรู้ รับทราบ พร้อมกับนำเสนอขายผลิตภัณฑ์ควบคู่กันไป

จากการที่กลุ่มได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องนั้น พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่มประกอบด้วยหลายปัจจัยด้วยกัน เช่น ปัจจัยด้านผู้นำ ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ปัจจัยด้านการผลิต ปัจจัยด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ปัจจัยด้านความพึงพอใจต่อผลตอบแทน ปัจจัยด้านการปฏิสัมพันธ์กับองค์กรภายนอก ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม และปัจจัยด้านการเรียนรู้และการปรับตัว

ส่วนที่ 4 ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินงาน

ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินงาน ได้แก่ ปัญหาการเก็บรักษา ปัญหาขาดการวางแผนการผลิตที่สอดคล้องกับยอดขาย ปัญหาการขาดแคลนแรงงานในบางครั้ง และปัญหาสินค้าคู่แข่งในพื้นที่ที่มีคู่แข่งทางตรงและทางอ้อม

ส่วนที่ 5 แนวทางการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์สัมแบก

แนวทางการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์สัมแบกให้มีความเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย ควรพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีสวยงาม ควรพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีมาตรฐาน มีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนหน้าตาที่รับผิดชอบของสมาชิก ควรจัดการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกสัมแบกในพื้นที่ ควรสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นภายในชุมชนด้วยการนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ และควรมีการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มให้กระจายในวงกว้าง ครอบคลุมกลุ่มผู้บริโภคให้มากที่สุด

2. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องสัมแบกกับวิวัฒนาการกลุ่มของชุมชนอำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะในด้านต่างๆ ดังนี้

2.1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการศึกษาผู้วิจัยได้ค้นพบประเด็นสำคัญที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการกิจกรรมกลุ่มต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มีรายละเอียดดังนี้

1) ควรนำผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียกับกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ส้มแขก เช่น ผู้ที่เพาะพันธุ์ ส้มแขกจำหน่าย พ่อค้าคนกลาง ร้านค้า ร้านอาหารในตัวเมือง เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่ม เพื่อเป็นการนำจุดเด่นของแต่ละกลุ่มมาเสริมการดำเนินงานของกลุ่มให้มั่นคงยิ่งขึ้น

2) จากผลการศึกษาที่พบว่า ส่วนใหญ่ภาระงานภายในกลุ่มจะตกอยู่กับประธานเป็นหลัก ดังนั้นทางกลุ่มควรมีการเร่งพัฒนาศักยภาพสมาชิกคนอื่นๆ ขึ้นมาเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของประธานรวมถึงเพื่อจะได้มีการปฏิบัติงานทดแทนกันได้อย่างต่อเนื่องไม่สะดุดกรณีประธานไม่อยู่

3) ควรมีการนำกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ส้มแขกเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับกลุ่มอื่นๆ ในพื้นที่เดียวกัน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มผลิตขนม เป็นต้น เพื่อเป็นการขยายฐานลูกค้าและเป็นการสร้างเครือข่ายให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น

4) จากการที่มีองค์กรต่างๆ เข้ามาสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นทางกลุ่มควรใช้ช่องทางขององค์กรเหล่านั้นเป็นจุดจำหน่ายผลิตภัณฑ์หรือจุดประชาสัมพันธ์

5) จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยผู้นำมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของกลุ่มเป็นอย่างมาก ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนกลุ่มต่างๆ ควรดำเนินการพัฒนาผู้นำกลุ่มเป็นการเฉพาะขึ้นอย่างเร่งด่วน เพื่อให้ผู้นำเหล่านั้นพัฒนาศักยภาพของตนเองให้พร้อมต่อการขับเคลื่อนกิจกรรมภายในกลุ่มให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

2.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ค้นพบประเด็นสำคัญที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปของผู้สนใจที่วิจัยด้านนี้ มีรายละเอียดดังนี้

1) ควรมีการศึกษากับกลุ่มที่ประสบความสำเร็จและกลุ่มที่ล้มเหลว แล้วนำผลการศึกษามาเปรียบเทียบกัน

2) ควรมีการใช้วิธีการวิจัยที่หลากหลายวิธีร่วมกันอย่างบูรณาการ ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณในการศึกษาผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ การวิจัยแบบมีส่วนร่วมใช้ศึกษาถึงการดำรงอยู่ของกลุ่ม เป็นต้น

3) ควรมีการศึกษายบทบาทของหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามาสนับสนุนกลุ่มต่างๆ ภายในชุมชนว่าการสนับสนุนจากภาครัฐสามารถสร้างความสำเร็จให้กลุ่มได้มากน้อยเพียงใด